

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย

อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

The Management of Natural Resources and the Environment in Thale Noi

Fishing Community, Amphoe Khuankhanun, Changwat Phatthalung

ยุกล เหมบัณฑิต

Yukon Hembanthid

วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Master of Science Thesis in Agricultural Development

Prince of Songkla University

2544

ชื่อวิทยานิพนธ์	การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมง ทะเลน้อย อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง
ผู้เขียน	นายยุคล เหมบัณฑิต
สาขาวิชา	พัฒนาการเกษตร
ปีการศึกษา	2544

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา (1) เพื่อศึกษาวิวัฒนาการและรูปแบบของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนประมงทะเลน้อย (2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ (4) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ วิธีการศึกษาใช้ทั้งการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การศึกษาเชิงคุณภาพดำเนินการโดยการศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าวสารสำคัญและผู้สูงอายุ จำนวน 10 คน ส่วนวิธีการศึกษาเชิงปริมาณดำเนินการโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ทำการสัมภาษณ์ชาวประมงที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบธรรมดา จำนวน 129 ครีวเรือน แบ่งครีวเรือนชาวประมงเป็น 2 กลุ่ม คือ ครีวเรือนชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อย จำนวน 60 ครีวเรือน และครีวเรือนชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ จำนวน 69 ครีวเรือน ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ ได้แบ่งวิวัฒนาการและรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย เป็น 4 ช่วงเวลา คือ (1) ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นรูปแบบของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก มีวัตถุประสงค์เพื่อการยังชีพ มีการกำหนดพื้นที่เป็นพื้นที่สงวนโดยรัฐ จำนวน 6,110 ไร่ (2) ช่วง พ.ศ. 2500 – 2515 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ยังเป็นรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเช่นกัน แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อการยังชีพและการค้าควบคู่กัน มีการเรียกร้องเพื่อขอผ่อนผันเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่สงวน ทำให้สภาพของสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวลง (3) ช่วง พ.ศ. 2516 – 2530 การจัด

การทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เป็นรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสูงสุด มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้ามากกว่าเพื่อการยังชีพ ส่งผลให้ความหลากหลายและความสมดุลของระบบนิเวศน์ลดลงอย่างรวดเร็ว ทำให้สิ่งแวดล้อมรอบบริเวณทะเลน้อยเสื่อมโทรมลง รัฐได้เข้ามาจัดการทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบการอนุรักษ์ เพื่อเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น (4) ช่วง พ.ศ. 2531 – ปัจจุบัน การได้รับผลกระทบจากการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในช่วงที่ผ่านมา ทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน จำเป็นต้องใช้รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติพร้อมๆ กันไปทั้งการสงวนพื้นที่ 605 ไร่ การอนุรักษ์ การพัฒนา และ การใช้ประโยชน์เพื่อฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว

ผลการศึกษาเชิงปริมาณ **ปัจจัยเศรษฐกิจสังคม** พบว่าประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยมีระดับการศึกษาต่ำ รายได้จากการประมงค่อนข้างน้อย แรงงานในภาคเกษตรเฉลี่ย 1 คนต่อครัวเรือน แรงงานนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 2.2 คนต่อครัวเรือน ร้อยละ 79.1 ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ เลย เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประชาชนในกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ พบว่าระดับการศึกษาและรายได้สุทธิจากการทำประมง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.01$) ส่วนแรงงานด้านการเกษตรและอายุ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) สำหรับการมีส่วนร่วมต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการสงวน ด้านอนุรักษ์ ด้านการพัฒนาและด้านการใช้ประโยชน์ ประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยให้ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในระดับที่ไม่มีส่วนร่วมในทุกด้านและทุกรายละเอียด เมื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) **ทัศนคติของประชาชนต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ประชาชนมีทัศนคติเห็นด้วยมากต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนาเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์สูงสุดต่อตนเองเท่านั้น ไม่ได้คำนึงถึงการเก็บรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้ลูกหลานและคนในรุ่นต่อๆ ไปได้ใช้ประโยชน์ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม คือ การศึกษาและจำนวนแรงงานในครัวเรือนของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย มีความสัมพันธ์

พันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) ก็กับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลักษณะโดยรวมของชุมชนประมงทะเลน้อย เป็นชุมชนหมู่บ้านในฐานะเป็นหน่วยพื้นฐานทางการปกครองโดยรัฐเป็นผู้กำหนด ไม่ได้เป็นชุมชนในแง่กระบวนการทางสังคม ซึ่งเน้นการรวมตัวกันโดยมีสำนักเชิงอุดมการณ์ในกระบวนการจัดการเพื่อวัตถุประสงค์ร่วมกันของชุมชน ชุมชนประมงทะเลน้อยจึงจัดเป็นชุมชนที่อ่อนแอ ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีจิตสำนึกต่อปัญหาสาธารณะน้อย ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยเกิดภาวะวิกฤติ ดังนั้นโครงการต่างๆ ทุกโครงการที่รัฐดำเนินการอยู่และที่จะเข้าไปดำเนินการ จำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะต้องมีการสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนมีการเรียนรู้ร่วมกัน กระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการจัดตั้งองค์กรชุมชนเป็นองค์กรในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในปริมณฑลของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการรวมตัวในฐานะเป็นกระบวนการทางสังคม เมื่อชุมชนเข้มแข็งขึ้นจึงจะก่อให้เกิดความร่วมมือของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและความหลากหลายของระบบนิเวศน์

Thesis Title The Management of Natural Resources and the Environment
 in Thale Noi Fishing Community, Amphoe Khuankhanun,
 Changwat Phatthalung.

Author Mr. Yukon Hembanthid

Major Program Agricultural Development

Academic Year 2001

Abstract

The objectives of this study were to : 1) investigate evolutionary patterns of natural resource management of a Thale Noi fishing community ; 2) examine economic and social participation and community opinions of the management ; 3) correlate the community opinions with the management ; and 4) correlate the participation and opinions of the study area with other villages. Both qualitative and quantitative enquiries were employed on the study. The qualitative aspect was undertaken by examining existing literature and interviewing 10 key informants. The quantitative data were obtained through interview using a questionnaire. A simple random sampling was used in drawing samples 60 fishing families and 69 other families.

Four evolutionary periods were found: 1) prior to 2500 B.E., natural resources were used for earning a living, with a preserved area of 6,110 rai; 2) 2500-2515 B.E., the pattern was again for earning a living, but the area began to change; 3) 2516-2530 B.E., environmental pressures increased and the government began to take conservation activities; 4) 2531 B.E. – present, a multidimensional management approach has been undertaken as an attempt to preserve the balance of nature.

The quantitative study indicated that the inhabitants of Thale Noi fishing community have a low education, low income, and many of them work outside the community. Participation in all aspects of natural resource management – utilization,

preservation, conservation and development – were lower in the Thale Noi cluster than in the other cluster. There was little need expressed concerning preserving natural resources for future generations, or recognition that all community members should participate in natural resources management.

It was felt that the government needs to take the lead in organising participatory projects to improve local environmental management, and help the residents understand the need to preserve the environment.